

Naša Európska únia – čas byť odvážny, konať a prinášať výsledky

Návrh Združenia bývalých poslancov Európskeho parlamentu pre Konferenciu o budúcnosti Európy

Cieľom tohto návrhu, ktorý vychádza zo správ a dokumentov zo schôdzí z 22. apríla, 30. júna, 12. októbra a zo 7. decembra 2021 a z bohatých a rôznorodých príspevkov jednotlivých členov Združenia bývalých poslancov a členov Európskeho parlamentu, je dosiahnuť široký konsenzus v rámci Združenia bývalých poslancov Európskeho parlamentu a jeho skupiny pre reflexiu o budúcnosti Európy o príspevku na plenárnom zasadnutí Konferencie o budúcnosti Európy (ďalej len „konferencia“).

Úvod

„J'ai toujours pensé que l'Europe se ferait dans les crises, et qu'elle serait la somme des solutions qu'on apporterait à ces crises.“ (Jean Monnet, *Mémoires*, Paríž, Fayard, 1976, s. 488)

V tomto čase vážnej krízy je dôležitejšie než kedykoľvek predtým, aby Európska únia (EÚ), ktorá čelí výzvam v rámci svojich členských štátov aj mimo nich, uvažovala o svojej budúcnosti. Bývalí poslanci Európskeho parlamentu, ktorí sa zišli pod záštitou Združenia bývalých poslancov Európskeho parlamentu, môžu prispieť z konkrétneho hľadiska vzhľadom na svoje **odborné znalosti, skúsenosti a inštitucionálnu a politickú pamäť** v spojitosti s jedinou inštitúciou EÚ, ktorá je priamo volená občanmi EÚ.

Konferencia je jedinečnou príležitosťou zamyslieť sa nad budúcnosťou EÚ a viesť o tejto otázke otvorený a inkluzívny dialóg.

Sme presvedčení, že konferencia by sa mala sústrediť na širokú škálu otázok týkajúcich sa európskej integrácie, spôsobov zvýšenia efektívnosti EÚ, zvýšenia jej

schopnosti konať a plniť to, čo občania očakávajú, a toho, ako možno lepšie chrániť právny štát, nevynímajúc možnosť zmeny zmluvy. Dúfame tiež, že sa vyriešia niektoré medziinštitucionálne otázky, napríklad budúcnosť systému navrhovania hlavných kandidátov (tzv. *Spitzenkandidaten*), a že sa poučíme z poslednej krízy v EÚ, konkrétne z prebiehajúcej pandémie COVID-19.

Treba urobiť viac. Preto ako bývalí poslanci Európskeho parlamentu chceme byť odvážni, keďže táto príležitosť na väčšiu ambícióznosť EÚ v budúcnosti by sa nemala premrhať.

So zreteľom na túto skutočnosť sme sa rozhodli predstaviť päť všeobecných usmernení, ktorými by sa EÚ mala riadiť pri tvorbe svojej budúcej politiky a stratégií.

Okrem toho sme zostavili zoznam 10 konkrétnych návrhov, akým smerom by sa mala EÚ vyvíjať, alebo inými slovami, v ktorých oblastiach je potrebné vyvinúť iniciatívu.

Všeobecné usmernenia:

1. V článku 2 Zmluvy o Európskej únii sa uvádza, že EÚ „je založená na hodnotách úcty k ľudskej dôstojnosti, slobody, demokracie, rovnosti, právneho štátu a rešpektovania ľudských práv vrátane práv osôb patriacich k menšinám. Tieto hodnoty sú spoločné členským štátom v spoločnosti, v ktorej prevláda pluralizmus, nediskriminácia, tolerancia, spravodlivosť, solidarita a rovnosť medzi ženami a mužmi“. Aby sa zabezpečila dôveryhodnosť v rámci EÚ aj mimo nej, základné hodnoty a zásady Únie, ako sú definované vyššie, by sa nemali rozdeľovať tak, že by sa obmedzovali na konkrétne oblasti politiky, ale namiesto toho by sa mali čo najviac presadzovať prostredníctvom dôveryhodných a účinných mechanizmov presadzovania vo všetkých činnostiach EÚ.

2. Aby sa naplnili očakávania občanov, musí existovať politická vôľa poskytnúť EÚ právomoc konať z hľadiska pravidiel (aby sa predišlo patovej situácii), ako aj zdrojov. To je kľúč k úspechu Únie, ktorým sa prepájajú priority občanov s nástrojmi a prostriedkami potrebnými v rôznych oblastiach právomocí, čím sa znižuje poľutovaniahodná priepasť medzi očakávaním a realizáciou, ako aj medzi ambícióznymi vyhláseniami a chabými výsledkami. Namiesto diskusií o tom, či chceme

viac alebo menej Európy, by hlavnou zásadou malo byť, že EÚ dostane to, čo potrebuje, aby mohla konať v súlade s očakávaniami občanov.

3. Mali by sa využiť všetky nástroje a prostriedky, ktoré sú v súčasnosti stanovené v zmluvách, vrátane niekoľkých príležitostí, ktoré sa doteraz nevyužili¹, v neposlednom rade možnosti zmeny zmluvy, ktorej zámerom by vždy malo byť ďalšie posilnenie zodpovednosti inštitúcií a demokratického systému EÚ, najmä pokiaľ ide o úlohu Parlamentu a schopnosť dospieť k rozhodnutiu v rámci Rady, čím sa eliminuje možnosť jednotlivých členských štátov uplatniť právo veta.

4. Všetky iniciatívy prijaté EÚ by mali zahŕňať širokú škálu jej politických cieľov, a nie byť s nimi v rozpore. Inými slovami by sa politikami EÚ mali zosúladiť ekonomické záujmy (t. j. rast a prosperita) so sociálnou ochranou (t. j. s blahobytom a dobrými životnými podmienkami), čím by sa vytvorilo konkurencieschopné sociálne trhové hospodárstvo, pričom by sa mali zohľadňovať aj vysoké normy ochrany životného prostredia a klímy. Zmierňovanie zmeny klímy a adaptácia na ňu sa skutočne stávajú globálnou výzvou, ktorá si vyžaduje reštrukturalizáciu našej spoločnosti ako celku, aby bolo možné prijať udržateľnejšie a inkluzívnejšie modely. EÚ by mala mať k dispozícii politické, právne a finančné prostriedky, aby mohla byť naďalej lídrom v tejto oblasti.

5. Demokracia EÚ by sa mala posilniť na všetkých úrovniach (miestnej, regionálnej a vnútroštátnej), pričom by sa mala rešpektovať zásada subsidiarity prostredníctvom štruktúrovanejšej účasti jednotlivých občanov a organizácií občianskej spoločnosti a väčšieho zamerania sa na transparentnosť a dostupnosť rozhodovacieho procesu EÚ. Takáto účasť nemá oslabiť ani úlohu Európskeho parlamentu a národných parlamentov, ani volebný proces. Naopak, participatívnu a zastupiteľskú demokraciu treba interpretovať ako dva vzájomne sa posilňujúce princípy. Úloha európskych politických strán by sa mala posilniť, najmä počas volieb do Európskeho parlamentu.

¹ Pre komentár k nevyužitým článkom zmluvy pozri: Uznesenie Európskeho parlamentu zo 16. februára 2017 o zlepšení fungovania Európskej únie využitím potenciálu Lisabonskej zmluvy (Ú. v. EÚ C 252, 18.7.2018): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A52017IP0049>.

Konkrétne návrhy:

1. Prebiehajúca pandémia COVID-19 nám okrem iného ukázala potrebu väčšej solidarity medzi členskými štátmi, najmä v núdzových situáciách. Na úrovni EÚ by sa mali organizovať mechanizmy vzájomnej podpory a krátkodobej pomoci v oblasti zdravia. V tejto súvislosti by sa ako základ trvalejších riešení mala uplatniť solidarita, ktorá prekonala takzvaný koronacionalizmus počiatkovej reakcie zameranej na samotné členské štáty, spolu so spoločnými úspechmi preukázanými v boji proti pandémie. Inými slovami, najnaliehavejšia otázka by mala znieť: Bude EÚ lepšie pripravená na ďalšiu veľkú katastrofu alebo krízu?².

2. Vo svete, kde jednotlivé členské štáty nemôžu konkurovať svetovým supervelmociam, ktoré konajú jednostranne, by sa mala skutočná zahraničná bezpečnostná a obranná politika EÚ rozvíjať častejším využívaním hlasovania kvalifikovanou väčšinou v Rade (napr. v prípade uvalenia sankcií) a využitím všetkých nástrojov flexibility zmluvy vrátane stálej štruktúrovanej spolupráce (PESCO), aby sa predišlo patovej situácii. Je potrebné vyvinúť spoločnú a operačnú obrannú kapacitu, aby EÚ – alebo jej členské štáty – mohli reagovať v núdzových alebo krízových situáciách (napr. letisko v Kábule). Za týchto okolností by sa mal posilniť európsky pilier Severoatlantickej aliancie (NATO). Toto očakávajú od EÚ. Je to len otázka politickej vôle. Posun smerom k hlasovaniu kvalifikovanou väčšinou v oblasti zahraničných vecí by zmenil členské štáty z odporcov na čestných sprostredkovateľov, ktorí by mali byť schopní dosiahnuť konsenzus v citlivých a kritických otázkach.

3. Na základe skúseností s nástrojom NextGenerationEU by Únia mala byť schopná sa ďalej rozvíjať a rozhodovať o vlastných zdrojoch, ako je to na ktorejkoľvek inej úrovni vlády. Inými slovami by EÚ mala mať fiškálnu autonómiu, t. j. mala by byť

² Pozri pozmeňujúci návrh, ktorý predložil okrem iných Elmar Brok počas Konventu o budúcnosti Európy (2001 – 2003), v ktorom sa navrhovalo doplnenie „boja proti ohrozeniu verejného zdravia významného cezhraničného charakteru“ ako spoločná právomoc EÚ: <http://european-convention.europa.eu/docs/Treaty/pdf/12/global12.pdf> (strana 11). Pozri tiež: odkazy na verejné zdravie ako spoločnú právomoc v záverečnej správe pracovnej skupiny XI pre sociálnu Európu (Brusel, 3. februára 2003: <http://european-convention.europa.eu/pdf/reg/en/03/cv00/cv00516-re01.en03.pdf>), napríklad „súčasný článok 152 [Zmluva o založení Európskeho spoločenstva (Zmluva z Nice, konsolidovaná verzia)] by sa mal rozšíriť, aby Únii poskytol viac právomocí v oblasti verejného zdravia a pokryl záležitosti ako vážne cezhraničné ohrozenie, prenosné choroby, bioterorizmus a dohody WHO“ (strana 15).

schopná získavať peniaze na finančných trhoch vydávaním dlhopisov (vypožičiavanie), a to aj mimo Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti, a vyberať dane v rámci celej EÚ súvisiace s jej právomocami³. O rozšírení nástrojov vytvorených nástrojom NextGenerationEU by sa malo diskutovať v kontexte strednodobého preskúmania viacročného finančného rámca na roky 2021 – 2027. Návrat k národným vyrovnaným rozpočtom by mohol byť sprevádzaný zvýšeným požičiavaním si na úrovni EÚ na účely vnútroštátnych investícií. Tieto nové kroky by navyše mali byť zakotvené v zmluvách. Okrem toho by sa parlamentná kontrola zo strany Európskeho parlamentu mala rozšíriť nad rámec výdavkov aj na príjmy. Celkový rozpočet EÚ by mal zodpovedať jej ambíciám. Nedá sa robiť veľká politika a ani odvážne konať, keď tomu bránia skromné prostriedky.

4. Digitalizácia by mala byť inkluzívna – podľa zásady na nikoho nezabudnúť – a mala by chrániť občanov EÚ a členské štáty. EÚ by mala prevziať vedúcu úlohu v boji proti počítačovej kriminalite, najmä z tretích krajín. Dezinformácie a šírenie falošných správ systematicky spochybňujú naše hodnoty a zásady, a preto by sa mali považovať za zločin proti demokracii. EÚ by mala pomôcť zabezpečiť bezpečný elektronický priestor pre všetky členské štáty a na všetkých úrovniach vlády.

5. Potrebuje viac európskeho vzdelávania a informácií, najmä pre mladé generácie, a to prostredníctvom rozvoja viacjazyčných a digitálne dostupných pedagogických materiálov pre všetkých občanov o dejinách Európy, založených najmä na nadnárodných perspektívach⁴, a o európskej integrácii a demokratickom systéme EÚ.

6. Malo by sa urobiť viac pre ochranu právneho štátu, najmä pokiaľ ide o súčasné členské štáty. EÚ nemôže dôveryhodne vyžadovať vysoké štandardy a príkladné správanie kandidátskych krajín, nieto ešte poukazovať na nedostatky v tretích krajinách, ak jej vlastné členské štáty nekonajú v súlade s jej základnými hodnotami a zásadami. EÚ by preto mala vypracovať a vo všetkých členských štátoch plne uplatňovať viacero nástrojov na presadzovanie zásad právneho štátu.

³ „Ak chceme, aby sa tento revolučný balík zmenil na skutočný „Hamiltonovský moment“, ktorý Európa veľmi potrebuje, musíme sa pokúsiť udržať tempo tým, že nájdeme spôsob, ako predĺžiť úverovú kapacitu po kríze a postupne presúvať jej zdroje z úľav z národných rozpočtov na financovanie politik EÚ.“ (Alain Lamassoure, 10. novembra 2021).

⁴ Pozri napríklad Dom európskej histórie: <https://historia-europa.ep.eu/sk/mission-vision>.

7. Geopolitická nestabilita, celosvetová súťaž o prírodné zdroje, závislosť EÚ od dovozu energie z tretích krajín a vplyv politik v oblasti zmeny klímy zdôrazňujú potrebu skutočnej energetickej únie. Mali by sa odstrániť prekážky integrácie vnútorného trhu, mala by existovať koordinácia medzi vnútroštátnymi politikami a úloha energie by sa mala začleniť do zahraničnej politiky EÚ s cieľom stimulovať obnoviteľné zdroje energie v rámci EÚ a poskytovať cenovo dostupnú energiu a vysoko bezpečné dodávky energie pre všetkých jej občanov a spoločnosti.

8. Systém navrhovania hlavných kandidátov (*Spitzenkandidaten*) by mal presadzovať v prvom rade samotný Parlament. Budúcnosť systému závisí predovšetkým od ochoty Parlamentu zaujať stanovisko voči Európskej rade. S cieľom posilniť systém navrhovania hlavných kandidátov (*Spitzenkandidaten*) sa uvažuje o zavedení nadnárodných zoznamov s obmedzeným počtom kresiel, pokiaľ sa tým nevytvoria poslanci EP prvej a druhej triedy. Pre nomináciu a voľbu predsedu Komisie je rozhodujúci počet kresiel skupín v Parlamente, pričom všetci poslanci Európskeho parlamentu sú si rovní. V každom prípade by sa mala posilniť blízkosť zástupcov k ich voličom a miera, do akej sa občania stotožňujú s poslancami Európskeho parlamentu.

9. Rada ako druhá komora zákonodarného zboru EÚ by mala urobiť viac pre zviditeľnenie a transparentnosť svojich rokovaní. Táto komora by sa mala správať ako jeden verejný orgán, v ktorom sa prijímajú všetky konečné rozhodnutia, pričom schôdze by mali byť otvorené pre všetkých občanov podobne ako v Parlamente.

10. Pre krajiny západného Balkánu je potrebná skutočná európska perspektíva⁵. Dosiahnuť to možno len prostredníctvom konkrétneho a podrobného plánu, doplneného o prísny harmonogram. Týmto spôsobom by sa na oboch stranách posilnila podmienenosť: kandidátske krajiny by vedeli, čo a kedy majú robiť, aby sa stali členmi EÚ, zatiaľ čo členské štáty by boli povzbudzované, aby splnili vyhladky na rozšírenie, na ktorých sa dohodli, a posilnili integračnú kapacitu EÚ, najmä v procesoch prijímania rozhodnutí.

⁵ Pozri napríklad tlačovú správu Európskeho parlamentu z 25. marca 2021: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20210322IPR00528/enlargement-reports-meps-fully-support-western-balkans-european-future>.

Príspevok prijatý 8. decembra 2021 riadiacim výborom Združenia bývalých poslancov Európskeho parlamentu, ktorý tvoria:

Hans-Gert Pöttering, predseda

Monica BALDI, podpredsedníčka

Jean-Pierre AUDY, pokladník

Teresa RIERA MADURELL, čestná tajomníčka

Michael HINDLEY, člen

Brigitte LANGENHAGEN, členka

Miguel Angel MARTÍNEZ MARTÍNEZ, člen

Edward McMILLAN-SCOTT, člen

Pier Antonio PANZERI, člen

Manuel PORTO, člen

K návrhu prijatému 7. decembra 2021 skupinou pre reflexiu Združenia bývalých poslancov Európskeho parlamentu o budúcnosti Európskej únie v zložení:

Hans-Gert PÖTTERING, predseda združenia a bývalý predseda Európskeho parlamentu (predseda)

Enrique BARÓN CRESPO, bývalý predseda Európskeho parlamentu a združenia (Španielsko, S&D, 1986 – 2009)

Elmar BROK, bývalý poslanec Európskeho parlamentu (Nemecko, PPE, 1980 – 2019)

Pat COX, bývalý predseda Európskeho parlamentu a združenia (Írsko, ALDE, 1989 – 2004)

Monica FRASSONI, bývalá poslankyňa Európskeho parlamentu (Taliansko, Verts, 1999 – 2009)

Genowefa GRABOWSKA, bývalá poslankyňa Európskeho parlamentu (Poľsko, SOC, 2004 – 2009)

Zita GURMAI, bývalá poslankyňa Európskeho parlamentu (Maďarsko, S&D, 2004 – 2014)

Alain LAMASSOURE, bývalý poslanec Európskeho parlamentu (Francúzsko, PPE, 1989 – 1993/1999 – 2019)

Richard CORBETT, bývalý poslanec Európskeho parlamentu (Spojené kráľovstvo, S&D, 1996 – 2009/2014 – 2020) (pozorovateľ)

V úzkej spolupráci s profesorom Stevenom Van Heckom a Elisabettou Fonck, generálnou tajomníčkou Združenia bývalých poslancov Európskeho parlamentu.